

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

Постановка проблеми. У сучасному діловому світі банківський кредит є основним елементом стимулювання відтворювальних процесів в економіці та головним джерелом забезпечення грошовими ресурсами поточної діяльності підприємств всіх форм власності. На здійснення кредитних операцій спрямовується більша частина залучених банками грошових ресурсів, а, отже, саме з кредитуванням пов'язана значна частина прибутку банківських установ. Банківська система через надання кредитів організовує та обслуговує рух капіталу, забезпечує його залучення та перерозподіл у ті сфери виробництва та обігу, де виникає дефіцит капіталу. Отже, посідаючи головне місце в банківській діяльності, кредитні операції потребують ефективної організації та постійного вдосконалення.

Правильна організація процесу кредитування та розробка ефективної системи управління кредитними операціями в банківських установах є основою фінансової стабільності та ринкової стійкості банків.

Сьогодні для забезпечення ефективної кредитної діяльності кожний банк формує власну кредитну політику. Якщо ж він не має її (або вона має протиріччя, некоректна чи не доведена до відома виконавців), вважається, що цим комерційний банк збільшує власні ризики.

Невирішені раніше частини проблеми. Сучасна банківська система потребує розробки ефективної кредитної політики, що потребує теоретичних досліджень. Потребують подальшого доопрацювання питання, пов'язані з формуванням та реалізацією кредитної політики банківських установ.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичні та практичні проблеми формування кредитної політики банківських установ розглядалися в сучасних дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених та економістів: С. Прасолова, І. Сала, О. Васюренка, А. Мороза, О. Кіреєва, Е. Морсман, О. Кириченка, О. Дзюблюка, Роуз Пітер С., Дж. Сінкі та інших.

Мета статті полягає у дослідженні теоретичних аспектів формування кредитної політики банківської установи.

Виклад основного матеріалу. У сучасній банківській практиці досить нечітко визначено термін “кредитна політика”. Так, наприклад, в Енциклопедії банківської справи України цей термін взагалі не визначений.

Перш за все, потрібно визначити кредитну політику як політику економічну. Також потрібно визначити її специфічні ознаки, які виділяють її в самостійний елемент економічної політики. Головною ознакою кредитної політики є те, що вона є політикою, яка пов'язана з рухом капіталу.

Виходячи з визначення кредиту, потрібно підкреслити, що рух на практиці має вигляд як кредиту, так і позики. Тому кредитна політика банківської установи тісно пов'язана з його депозитною політикою. Застосування кредитної та депозитної політики банком має єдину мету – максимізацію доходів та підтримання стабільності. Рівновага досягається за допомогою ліквідності. Саме так потрібно розглядати, на наш погляд, кредитну політику, адже кредитний процес можна розглядати як з точки зору банку-кредитора, так і банку-позичальника. В основі надання кредиту та отримання позики лежить єдина основа – зворотний рух вартості.

Отже, кредитна політика банківської установи – це один з основних елементів банківської політики, який являє собою стратегію та тактику банку щодо залучення тимчасово вільних грошових коштів в економіці та направлення їх на здійснення кредитних операцій.

Функції кредитної політики банківської установи наступні:

- комерційна – банк від проведення кредитних операцій очікує отримати прибуток;
- стимулююча – проявляється в стимулюванні процесу акумуляції тимчасово вільних коштів у банках. Банк намагається залучити грошові ресурси за найменшою вартістю на тривалий термін та розмістити їх з найбільшою вигодою;
- контрольна – кредитна політика передбачає контроль за процесом залучення грошових ресурсів та оцінкою їх використання;
- оптимізації кредитного процесу в банку.

Мета кредитної політики – забезпечити високодохідне розміщення пасивів банку в кредитні продукти, доводячи ризики до мінімуму, та збільшення клієнтської бази – залучаючи нових та утримуючи існуючих клієнтів.

Цілі кредитної політики полягають в наступному:

- максимізація доходів від кредитних операцій (довготермінових та короткотермінових) в межах встановлених ризиків та відповідно до діючого законодавства;
- погодження кредитів на економічно продуктивні цілі в ринковій зоні банку;
- створення надійних та рентабельних постійних клієнтів – як позичальників, так і вкладників;
- навчання та підвищення кваліфікації кредитних працівників;
- створення та підтримання обсягів кредитів та депозитів, відповідних капітальній, потенційній та депозитній базі банку, а також складу некредитних активів;
- пристосування до змін як у законодавстві, так і в економіці країни.

Ефективна кредитна політика банку є основою для успішного управління кредитним ризиком. Вона розробляється із врахуванням маркетингової стратегії банку та його політики у галузі ризик-менеджменту. В межах проблеми “дохідність-ризик” керівництво банку вимушене

зменшувати норму прибутку, перестраховуючи банк від зайвого ризику. При цьому банк повинен отримати прибуток, який забезпечить стимулювання та залучення капіталу.

Управління ризиками кредитної діяльності базується на вмінні керівництва банку правильно обрати: сферу господарювання, в якій доцільно сконцентрувати кредитну діяльність банку в даний момент часу; “свого клієнта”, виходячи з його кредитоспроможності та інших факторів, що мають першочергове значення для банку при вирішенні питання про можливість надання позики тощо.

Важливим елементом кредитного ризик-менеджменту є також організація контролю в банку (контроль за правильним застосуванням кредитних стандартів у процесі діяльності; контроль за дотриманням повноважень окремими кредитними працівниками; загальний контроль стану кредитного портфеля та, зокрема, проблемних позик).

Формування кредитної політики направлене на скорочення можливих альтернативних дій, спрощення та прискорення процесу прийняття рішення. Головне її призначення – забезпечення послідовності дій в практиці банку та надійної його діяльності.

Реалізація кредитної політики на практиці формалізується у відповідних внутрішньобанківських стандартах (положеннях) кредитування і кредитних інструкціях.

Стандарти (положення) кредитування містять зразки документів, з якими працюють кредитні менеджери та виконавці, перелік дій працівників банку, які відповідають за здійснення процесу кредитування в банку. Головне їх завдання полягає у визначенні практичних дій з реалізації кредитної політики банку.

У стандартах (положеннях) кредитування повинні бути відображені:

- порядок збирання та аналізу фінансової інформації позичальника;
- вимоги до забезпечення кредитів, гарантій та поруки;
- правила організації кредитного процесу на всіх рівнях в банку;
- порядок оцінки кредитоспроможності позичальника;
- вимоги до оформлення кредитної документації;
- зразки документів (кредитна угода, договір застави, поруки тощо).

Іншою складовою методичного забезпечення процесу кредитної політики є кредитна інструкція. Вона являє собою опис послідовних дій з реалізації конкретної процедури.

На практиці кредитна політика – це офіційний документ, в якому викладена філософія кредитної діяльності банку. Її розробка передбачає підготовку меморандуму з кредитної політики. Розробка, ухвала та контроль за виконанням вимог меморандуму здійснює кредитний комітет банку. Меморандум містить стратегію та методи банківської кредитної політики, які направлені на досягнення цілей банку в сфері кредитування.

У меморандумі відображені всі етапи кредитного процесу. Він є основою організації та контролю за кредитним процесом в банку,

інструктивним матеріалом для кредитних працівників, на основі якого вони вивчають фінансовий стан позичальника, визначає механізм внесення коректив у поточну внутрішню політику банку тощо.

На практиці кредитна політика хоч і допомагає персоналу банку виконувати свої функції, вона не може та не повинна замінити ініціативу при здійсненні поточних кредитних операцій. Вона є загальним керівництвом, корективи в процесі її реалізації допустимі, але повинні бути виправдані. Щоб підтримувати кредитну політику на відповідному рівні та бути впевненому, що кредитні працівники її розуміють та розділяють, потрібно, щоб постійно відбувався так званий діалог між керівництвом та прямими виконавцями на місцях. Іншими словами, працівники на місцях повинні аналізувати свою роботу, відповідність її кредитній політиці банку і за необхідності запропонувати відповідні поправки до кредитної політики.

Кредитна політика, як будь-яка інша політика, повинна базуватися на реальності.

Як будь-який внутрішній документ банку, кредитна політика повинна бути в повній відповідності чинному законодавству.

Окремим розділом в кредитній політиці повинно бути її адміністрування, тобто опис процедур оновлення, інтерпретації та реалізації кредитної політики. Визначаються працівники, які відповідають за виконання цих процедур.

Один з розділів кредитної політики повинен бути присвячений повноваженням по видачі кредитів. Хоча відповідальність за надання кредитів взагалі несе правління банку, воно може декларувати свої повноваження відповідним працівникам або органам. Ними можуть бути:

- відповідні працівники або особи, що займають відповідні посади в банку (керівник кредитного департаменту, директор філії, начальник відділу тощо);
- кредитні комітети, склад яких визначений кредитною політикою;
- відповідні працівники або органи, які мають право делегувати надані їм повноваження далі. Тип делегування частіше залежить від розміру банку.

Кредитна політика також повинна визначати, на яких умовах та які кредити повинні отримувати згоду тих чи інших працівників, яким надано це право, чи кредитним комітетам. Періодично служби внутрішнього контролю перевірятимуть окремі аспекти кредитної діяльності.

В Україні практичні засади кредитних відносин, форми, види кредитів, принципи та умови кредитування банківськими установами визначаються відповідними нормативними актами НБУ.

Так, у сфері кредитування НБУ встановлює певні вимоги до банків. Кожне рішення на видачу кредиту повинно прийматися колегіально. Кредитування позичальників здійснюється комерційними банками за умови дотримання нормативів банківської діяльності. До нормативів, що регулюють кредитну діяльність банків, належать: норматив великих кредитних ризиків (Н8); норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9); норматив максимального

розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10); норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11); норматив загальної суми інвестування (Н12).

У кредитній політиці повинні бути визначені: загальні критерії оцінювання кредитних заявок; обов'язкові умови надання кредиту; терміни кредитування; кредитна інформація; взаємозв'язок кредитних та інших операцій в цьому банку клієнта; структура кредитного портфеля; вартість кредиту.

Окремим розділом у кредитній політиці можуть бути визначені “бажані кредити” та “небажані кредити”. Бажані кредити – це кредити, що необхідні на даний момент економіці країни, не суперечать чинному законодавству та відповідають стратегічним цілям розвитку банку. Дуже важко класифікувати всі кредити, які надаються комерційним банком, тому повинні бути описані широкі категорії “бажаних кредитів” з врахуванням спеціалізації банку, його величини та досвіду його кредитних працівників. Небажані кредити повинні бути дуже чітко описані в політиці. В основу їх покладено свій неуспішний досвід у сфері кредитування або досвід інших комерційних банків.

Також в кредитній політиці окремим розділом повинен бути коротко описаний кредитний процес, а більш детально слід його викласти в інструкції.

У кредитній політиці можуть також описуватися нестандартні ситуації, які не ввійшли в попередні розділи. Це стосується окремих кредитних продуктів, які застосовуються на практиці рідко.

Висновки. Кредитна політика банківської установи визначає пріоритети у розвитку та вдосконалення діяльності в сфері кредитування, розвитку кредитного процесу та підвищення його ефективності. Також вона забезпечує стабільність, рентабельність та ліквідність банку.

Банківські установи розробляють кредитну політику, перш за все, тому, що вона дозволяє регулювати, управляти та організовувати кредитні взаємовідносини між банком та його клієнтами з приводу зворотного руху вартості грошових коштів. У процесі розробки кредитної політики банківської установи необхідно враховувати рівень розвитку економіки країни, банківської системи та конкретного банку.

Список літератури

1. Васюренко О.В. Банківський менеджмент: Посібник. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – 320 с.
2. Едгар М. Морсман. Кредитний департамент банку: організація ефективної роботи: Пер. з англ. – М.: Альпіна Паблішер, 2003. – 257 с.
3. Кредитна система України і банківські технології: Навчальний посібник: У 3-х кн. / В.С. Стельмах, А.В. Шаповалов, В.Л. Кротюк та ін. / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. І.В. Сала. – Львів: ЛБІ НБУ, 2002. – 580 с.
4. Прасолова С. Особливості формування кредитної політики банків України з довгострокового інвестування // Вісник Національного банку України. – 2004. – № 11.
5. Формування вартості кредитів в країнах з перехідною економікою та вплив на неї облікової ставки: Інформаційно-аналітичні матеріали / За ред.: канд. екон. наук О.І.

Кіреєва і канд. екон. наук М.М. Шаповалової. – Київ: Центр наукових досліджень НБУ, 2004. – 84 с.
Отримано 17.05.2006

Карбівничий, І.В. Теоретичні аспекти формування кредитної політики банку [Текст] / І.В. Карбівничий // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. - Суми: УАБС НБУ, 2006. - Т. 17. - С. 264–270.